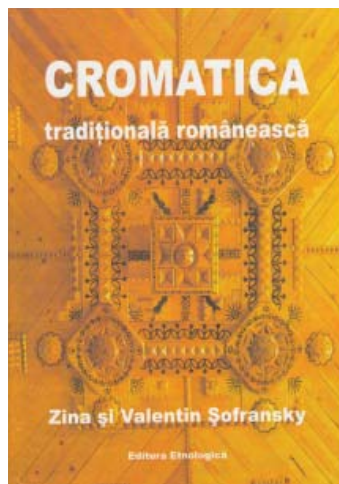

STUDIUL ASUPRA CROMATICII TRADIȚIONALE ROMÂNEȘTI

Dr. Maria BĂTCĂ

Zina Șofranksy, Valentin Șofranksy. *Cromatica tradițională românească*, București, Editura Etnologică, 2012, 454 p.

Sub egida Institutului Patrimoniului Cultural și al Institutului de Chimie ai Academiei de Științe a Moldovei, a apărut la Editura Etnologică lucrarea *Cromatica tradițională românească*, cu subtitlul *Terminologia, modalitățile de dobândire și funcționalitate a coloranților naturali în spațiul carpato-danubiano-pontic*, elaborată de cercetătorii științifici conferențieri, Zina și Valentin Șofranksy, care de decenii își desfășoară activitatea în instituțiile academice menționate mai sus.

Întemeiată pe întinse surse documentare din spațiul românesc și străin, pe temeinice investigații de teren întreprinse într-un areal cultural ce depășește granițele țării, precum și pe valorificarea rezultatelor cercetărilor științifice personale într-o serie de lucrări publicate de-a lungul anilor pe aceeași temă a cromaticii tradiționale, cartea constituie o sinteză reprezentativă, o contribuție esențială care acoperă un spectru larg de probleme, întregind și îmbogățind cunoștințele noastre despre acest domeniu.

Metoda interdisciplinară, abordată prin utilizarea datelor de ultimă oră din științele socio-umane și exacte, amplifică valoarea analizei și interpretării făcute de cei doi specialiști, aceștia putând fi considerați cei mai buni cunoscători ai domeniului cromaticii tradiționale românești în spațiul din stânga Prutului. Lucrarea constituie, de fapt, încununarea activității științifice de-o viață a autorilor, fiind un reper de referință în literatura etnologică de specialitate.

Dacă în lucrările scrise anterior, a căror contribuție deosebit de meritorie autorii o comentează pe larg în capitolul I, s-a acordat o atenție sporită mai ales coloranților naturali vegetali, în cartea prezentă autorii vin cu o cantitate uriașă de informație care completează lacune, punând în lumină aspecte ce n-au mai fost detaliate înainte, referitoare la gama coloranților naturali de origine animală și minerală, aplicând în acest scop mijloace de investigație combinate.

Lucrarea este structurată unitar, materialul faptic fiind grupat după criteriul cronologic și ținându-se seama de principiul conexiunilor tipologice, evidențiindu-se fondul de unitate a culturii tradiționale, pe suportul căruia s-au grefat particularitățile

cromatice ale artei populare de pe întreg spațiul carpato-danubiano-pontic și pruto-nistrean. Totodată, se analizează ingenioasele soluții locale utilizate în vederea obținerii coloranților de către meșterii populari autohtoni, beneficiari ai unor străvechi tradiții în arta vopsitului.

Cartea constituie un temeinic și argumentat demers istorico-comparativ, care ia în dezbateră și supune unei analize aprofundate evoluția cromaticii tradiționale, începând din zorii neoliticului și până în zilele noastre, insistându-se mai ales asupra perioadei cuprinse între secolele XVII-XIX, când cromatică populară a atins apogeul dezvoltării sale.

Economia lucrării cuprinde o *Introducere*, șase capitole de largă întindere divizate în subcapitole, aparatul critic, concluzii, bibliografia selectivă, lista persoanelor intervievate pe teren, a ilustrațiilor și abrevierilor folosite, precum și rezumate în limbile română, engleză și rusă.

În capitolul III al studiului găsim informații bogate cu privire la terminologia populară și științifică a culorilor, fiind prezentate numeroase tabele cu denumirile provenite de la nume de plante, de animale, de pietre scumpe sau minerale, sau cu nume de culori legate de toponimică. O serie de tabele se referă la termenii ce desemnează culorile moștenite din limba latină și traco-getică sau împrumutate din alte limbi (greacă, bulgară, sârbo-croată, maghiară, germană, rusă, italiană, arabă etc.). Concomitent au fost menționate sinonimele populare ale culorilor spectrului solar, cât și pentru culoarea albă și neagră.

Coloranții naturali vegetali – obiectul celui de-al III-lea capitol, obținuți din flori, frunze, tulpini, rădăcini, fructe, au cunoscut cea mai largă utilizare, fiind folosiți și astăzi, dar într-o proporție redusă,

la vopsirea fibrelor textile naturale, în încondeierea ouălor, la colorarea hârtiei, lemnului și a pielii, dar și în scriere, tipărire, zugrăvire, pictură, precum și la colorarea produselor alimentare (băuturi, lactate și produse de cofetărie), în condiționarea medicamentelor și cosmeticelor etc.

O atenție deosebită au acordat-o autorii clasificării coloranților în funcție de materia primă vegetală, de modalitățile de extragere și de procedeele de vopsire. Începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, coloranții naturali de origine vegetală au fost înlocuiți cu coloranți chimici.

Pagini întregi de analiză sunt consacrate, în capitolul IV al lucrării, coloranților naturali proveniți din regnul animal (animale domestice și sălbatice, pești, reptile, gândaci, fluturi, păsări etc.), autorii propunându-ne o clasificare științifică proprie a acestora. Se subliniază existența unor legături comerciale și culturale neîntrerupte cu spații din afara celui românesc, cum ar fi cel central și occidental european, dar și cel oriental și asiatic, în vederea importului unor coloranți scumpi, folosiți pentru satisfacerea necesităților de reprezentare a clasei suprapuse, alcătuită, în primul rând, din membrii casei regale și din înalte fețe bisericești.

Capitolul V prilejuiește autorilor o amplă incursiune în universul coloranților de origine minerală, subliniindu-se proprietățile caracteristice, precum și utilizarea lor din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre, în diverse domenii ale artei decorative tradiționale dar și în cosmetică și farmaceutică.

Bogățiile solului și subsolului țării noastre au permis dezvoltarea exploatarea unor zăcămintele naturale, putându-se vorbi de continuitatea unor tehnici și procedee arhaice de extragere și prelucrare a acestora, aspecte asupra cărora autorii insistă, oferindu-ne prețioase informații.

Și în privința coloranților naturali de origine minerală se propune o clasificare științifică din punct de vedere al compoziției chimice.

Un plus de interes și de atractivitate se conferă lucrării prin consemnarea unui set de legende care se raportează la coloranții de proveniență animală și minerală. Un subcapitol aparte este consacrat istoriei cristalelor Swarowsky, denumite așa după Daniel Swarowsky, cel care a inventat mașina pentru fațetarea cristalului și a pietrelor dure, elaborând împreună cu fiii săi tehnologia de producere a cristalelor de mare duritate.

Pentru fiecare categorie de coloranți naturali sunt luate în discuție și supuse unei analize aprofundate meșteșugurile tradiționale legate de obținerea și prelucrarea lor, ca olăritul, sticlăritul, sumănăritul, pielăritul, mineritul, vărăritul, fierăritul, prelucrarea aramei, aurului și argintului, evidențiindu-se, de fiecare dată, soluțiile locale descoperite de meșterii populari autohtoni.

Ultimul capitol este consacrat „nanotehnologiei” („culorilor fără coloranți”), al cărui fondator a fost ilustrul fizician american Richard Feynman, laureat al Premiului Nobel, care a demonstrat modul în care particulele mici ale diferitelor substanțe au, în anume condiții, proprietăți pe care aceleași substanțe cu particule cu dimensiuni mai mari nu le dețin. Așadar, în condiții nanostructurale, razele luminii suportă refracție și dispersie, dând naștere unor emanații colorate.

Se specifică faptul că astăzi, nanotehnologiile sunt integrate în numeroase discipline științifice, iar metodele moderne utilizate dau posibilitatea creării nanomaterialelor cu proprietățile dorite.

Meritul deosebit al celor doi specialiști este și acela de a fi introdus în circuitul științei etnologice contemporane categoria „culorilor fără coloranți”.

Am încercat să demonstrăm, în paginile de mai sus, calitățile acestui demers științific, pentru a cărui elaborare au fost necesari ani îndelungați de trudă, consultarea unui material faptic uriaș, investigații de teren și abordarea metodei interdisciplinare care s-a bazat pe cercetările științifice de ultimă oră din disciplinele tangente etnologiei dar și din științele exacte: matematică, fizică, chimie.

Desigur că o recenzie nu poate epuiza multitudinea aspectelor analizate de către autori până în cele mai mici detalii, insistându-se doar asupra contribuției originale aduse în lucrare.

Pentru o mai lesnicioasă urmărire și înțelegere a textului, autorii au apelat la un material grafic extrem de bogat: desene, planșe color, tabele, hărți, ilustrații, care reflectă gradul de interdisciplinaritate a demersului științific, precum și metodele matematice, chimice și fizice de analiză, utilizate pentru caracterizarea obiectelor și pieselor etnografice.

Lucrarea se înscrie ca o realizare științifică substanțială în materie de etnologie, cu o largă aplicabilitate și în alte domenii decât cel al etnologiei, răspunzând imperativelor cerute de cercetarea interdisciplinară din zilele noastre.